

13 Οκτωβρίου 2020

Σχόλια Green Tank στη δημόσια διαβούλευση για το Σχέδιο Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης των λιγνιτικών περιοχών της χώρας

Το παρόν αποτελεί τη σύνοψη των [αναλυτικών σχολίων και προτάσεων](#) που κατέθεσε το Green Tank στη δημόσια διαβούλευση επί του Σχεδίου Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης (ΣΔΑΜ).

Σύνοψη

Η κατάθεση προς δημόσια διαβούλευση διάρκειας 40 ημερών του Σχεδίου Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης (ΣΔΑΜ) των λιγνιτικών περιοχών της χώρας αποτελεί μια θετική εξέλιξη. Η χώρα προσπαθεί να ανταποκριθεί στις ανάγκες της εμπροσθοβαρούς απολιγνιτοποίησης και γίνεται η πρώτη λιγνιτοπαραγωγός χώρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση που καταθέτει προς διαβούλευση σχέδιο μετάβασης. Με αυτόν τον τρόπο δίνεται η δυνατότητα θεσμικής συμμετοχής φορέων και πολιτών στην αντιμετώπιση της μεγαλύτερης αναπτυξιακής πρόκλησης στη χώρα, της στροφής δηλαδή τοπικών οικονομιών που για δεκαετίες στηρίζονταν σχεδόν εξολοκλήρου στη λιγνιτική δραστηριότητα, προς βιώσιμη κατεύθυνση.

Η κυβέρνηση είχε παρουσιάσει αρχικά σχέδια τόσο στις δύο λιγνιτικές περιφέρειες (Δυτική Μακεδονία και Πελοπόννησο) όσο και πανελλαδικά μέσω διαδικτυακής συνέντευξης του Υπουργού ΠΕΝ και του Συντονιστή του ΣΔΑΜ στις 9 Σεπτεμβρίου. Στο μεσοδιάστημα που ακολούθησε πριν την κατάθεση του σχεδίου προς διαβούλευση στις 2 Οκτωβρίου, ζητήθηκαν και λήφθηκαν σχόλια από τις ομάδες των περιφερειών. Από τη σύγκριση μεταξύ των αρχικών σχεδίων και αυτού που κατατέθηκε προς διαβούλευση προκύπτει ότι η Επιτροπή του ΣΔΑΜ έλαβε σοβαρά υπόψη τον σχολιασμό που αναπτύχθηκε στον δημόσιο διάλογο και στις περιφερειακές ομάδες, καθώς έλαβαν χώρα αλλαγές οι περισσότερες από τις οποίες είναι προς τη σωστή κατεύθυνση.

Για παράδειγμα, δεν περιλαμβάνεται στο ΣΔΑΜ η κατασκευή νέας μονάδας ορυκτού αερίου 800 MW στη Δ. Μακεδονία, η οποία στα αρχικά σχέδια όχι μόνο είχε περιληφθεί αλλά παρουσιαζόταν ως «εμβληματική» επένδυση. Φαίνεται μάλιστα να υποκαταστάθηκε από μια μονάδα παραγωγής υδρογόνου. Επίσης αφαιρέθηκε από τις εμβληματικές επενδύσεις και η δημιουργία αγροτικών φυλακών στη Μεγαλόπολη, μια επιλογή που δημιούργησε απορίες σχετικά με τον ρόλο της στην αλλαγή του παραγωγικού μοντέλου των λιγνιτικών περιοχών, που αποτελεί και το κύριο ζητούμενο του ΣΔΑΜ. Επιπλέον δεν προεξοφλείται η μετατροπή της Πτολεμαΐδας 5 σε μία ακόμα μονάδα ορυκτού αερίου, όπως συνέβαινε στο αρχικό σχέδιο, χωρίς ωστόσο και να αποκλείεται. Στην εξοικονόμηση ενέργειας υπάρχει σαφέστερη ποσοτικοποίηση των στόχων, ενώ για πρώτη φορά παρουσιάζεται με σαφή και καθαρό τρόπο το σχέδιο για τη θέρμανση των κατοίκων των λιγνιτικών περιοχών.

Επιπλέον ως θετική αποτιμάται και η αύξηση στα ποσοστά ενίσχυσης των επιχειρήσεων που επενδύουν στις λιγνιτικές περιοχές με στόχο την προσέλκυση επενδύσεων σε περιοχές όπου μέχρι

πρότινος δέσποζε η λιγνιτική μονοκαλλιέργεια. Ωστόσο δεν αναφέρεται αλλαγή των μέγιστων ποσών για κάθε επένδυση (για κάθε επενδυτικό σχέδιο είναι τα πέντε (5) εκατομμύρια ευρώ, για κάθε επιχείρηση τα δέκα (10) εκατομμύρια ευρώ και για κάθε όμιλο επιχειρήσεων τα είκοσι (20) εκατομμύρια ευρώ), χωρίς να διευκρινίζεται τι θα γίνει με κάποια επένδυση μεγαλύτερου προϋπολογισμού.

Προς τη σωστή κατεύθυνση είναι και τα σχέδια για τον μετασχηματισμό της Δυτικής Μακεδονίας και της Μεγαλόπολης από λιγνιτικά κέντρα σε πρωταγωνιστές της αξιοποίησης της ηλιακής ενέργειας με την εγκατάσταση περίπου 2,55 GW φωτοβολταϊκών πάρκων έως το 2024, παρά το γεγονός ότι το σχέδιο δεν περιλαμβάνει μηχανισμό με τον οποίο οι τοπικές κοινωνίες θα επωφελούνται από αυτά, ούτε αυτά συνδέονται ξεκάθαρα με έργα αποθήκευσης ενέργειας.

Ωστόσο το ΣΔΑΜ χαρακτηρίζεται και από σημαντικές ελλείψεις καθώς απουσιάζουν τα εξής:

- Ένας μακρόπνοος στρατηγικός σχεδιασμός και όραμα για ένα συνολικό μετασχηματισμό του παραγωγικού μοντέλου των λιγνιτικών περιοχών και της συμβολής τους στην στροφή της εθνικής οικονομίας προς την κλιματική ουδετερότητα. Το ΣΔΑΜ θα έπρεπε να έχει περισσότερο στρατηγικό χαρακτήρα και να διαφοροποιείται από ένα Επιχειρησιακό Σχέδιο ή μία λίστα επενδύσεων, τα οποία αποτελούν προγραμματικά ή μη εργαλεία υλοποίησης του ΣΔΑΜ.
- Η περιβαλλοντική διάσταση κι αυτό παρά το ότι η αποκατάσταση, η αναβάθμιση και η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος των λιγνιτικών περιοχών αποτελεί σημαντικό παράγοντα για τη διασφάλιση της υγείας και της ευημερίας των κατοίκων αλλά και μοχλό ανάπτυξης των λιγνιτικών περιοχών.
- Ένα πολύ-συμμετοχικό, ανοιχτό και δημοκρατικό σχήμα διακυβέρνησης της μετάβασης των λιγνιτικών περιοχών στη μεταλιγνιτική περίοδο με ιδιαίτερη έμφαση στη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας, των εργαζόμενων, των επιστημόνων και της κοινωνίας των πολιτών.
- Η φροντίδα για την ανάπτυξη μικρής και μεσαίας κλίμακας έργων που μπορούν να συμπεριλάβουν την τοπική κοινωνία ενεργά και να έχουν άμεσο αντίκτυπο σε κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο (π.χ. μέσω ενεργειακών κοινοτήτων).
- Η συμβατότητα των συγκεκριμένων επενδυτικών επιλογών που προκρίνονται στο ΣΔΑΜ με τον Ευρωπαϊκό Κανονισμό για τις Βιώσιμες Επενδύσεις (Sustainable Taxonomy Regulation), πράγμα που, αν υπήρχε, θα αποτελούσε εχέγγυο για τη μακροχρόνια περιβαλλοντική και οικονομική βιωσιμότητα του ΣΔΑΜ.
- Η τεκμηρίωση και η περιγραφή της μεθοδολογίας που ακολουθήθηκε για την επιλογή των συγκεκριμένων επενδύσεων, αλλά και η αντιστοίχσή τους με χρηματοδοτικές πηγές και οφέλη τους στη δημιουργία θέσεων εργασίας και τοπικά προστιθέμενης αξίας σε ολόκληρη την οικονομία των λιγνιτικών περιοχών.

Για την αντιμετώπιση των παραπάνω βασικών παραλείψεων του ΣΔΑΜ προτείνονται τα εξής:

1. Να συμπεριληφθεί στο ΣΔΑΜ μια πλήρης καταγραφή των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από τη χρήση λιγνίτη στην περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας και την περιοχή της Μεγαλόπολης και κυρίως ενός συνεκτικού σχεδίου αποκατάστασης του φυσικού περιβάλλοντος.
2. Να κατατεθούν όλα τα Εδαφικά Σχέδια Δίκαιης Μετάβασης των NUTS3 ενότητων που θα επιλεγούν για χρηματοδότηση από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης με επαρκή χρόνο διαβούλευσης πριν την κατάθεση προς έγκριση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, συνοδευόμενα από τεκμηρίωση του τρόπου με τον οποίο θα καταμεριστούν οι διαθέσιμοι πόροι ανάμεσά τους.
3. Να κατατεθεί προς δημόσια διαβούλευση πρόταση για το σύστημα διακυβέρνησης της φάσης υλοποίησης της μετάβασης των λιγνιτικών περιοχών το οποίο μπορεί αρχικά να στηρίζεται στην αντίστοιχη, δημόσια κατατεθειμένη πρόταση της Παγκόσμιας Τράπεζας για την Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας.

Σε ό,τι αφορά το πλάνο χρηματοδότησης προτείνονται τα εξής:

4. Να ενσωματωθούν στον ενιαίο σχεδιασμό μετάβασης χρηματοδοτικά εργαλεία, όπως το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης, αλλά και οι δυνατότητες που παρέχουν ανταγωνιστικά ταμεία όπως το LIFE, το HORIZON Europe, και οι δυνατότητες εθνικής χρηματοδότησης με κύρια τα έσοδα δημοπράτησης CO₂ μέσω Πράσινου Ταμείου και ο Τοπικός Πόρος, ώστε να είναι συμπληρωματικά και να παρέχουν το μέγιστο της προστιθέμενης αξίας για τις δύο περιοχές.
5. Να γίνει σαφής περιγραφή του ύψους των πόρων που θα είναι διαθέσιμοι αποκλειστικά για την εφαρμογή του ΣΔΑΜ των λιγνιτικών περιοχών κατά την προγραμματική περίοδο 2021-2027, και της τεχνικής βοήθειας που θα παρασχεθεί για την ταχεία απορρόφησή τους.

Για τη διόρθωση μεθοδολογικών προβλημάτων του ΣΔΑΜ προτείνονται τα ακόλουθα:

6. Να συμπεριληφθεί η συμβατότητα των επενδύσεων με τον Ευρωπαϊκό Κανονισμό για τις βιώσιμες επενδύσεις (Sustainable Taxonomy Regulation) ανάμεσα στα κριτήρια επιλογής επενδύσεων.
7. Για κάθε μία από τις επενδύσεις να υπάρχει αναφορά στον αριθμό των μόνιμων θέσεων εργασίας, της τοπικά προστιθέμενης αξίας, του συνολικού ύψους της επένδυσης και του τμήματος αυτής που θα προέλθει από τις διάφορες πηγές χρηματοδότησης.

Σχετικά με την κάλυψη των αναγκών θέρμανσης των κατοίκων των λιγνιτικών περιοχών προτείνονται τα εξής:

8. Να επανα-προσεγγιστεί το ζήτημα της κάλυψης των αναγκών θέρμανσης των λιγνιτικών περιοχών της χώρας στη βάση τεχνικο-οικονομικής ανάλυσης και με γνώμονα τη μακροχρόνια βιωσιμότητα των λύσεων και τη συμβατότητά τους με τους μακροχρόνιους εθνικούς και ευρωπαϊκούς στόχους μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου.

9. Να αποδεσμευτεί η νέα λιγνιτική μονάδα «Πτολεμαΐδα 5» από την τηλεθέρμανση των λιγνιτικών περιοχών στη Δυτική Μακεδονία.
10. Οι αγωγοί μεταφοράς ορυκτού αερίου που σχεδιάζεται να κατασκευαστούν, να πληρούν εξαρχής τις προδιαγραφές για μεταφορά 100% πράσινου υδρογόνου στο μέλλον.

Σε ό,τι αφορά τις επενδυτικές επιλογές προτείνονται τα ακόλουθα:

11. Να αποσαφηνιστεί ότι το υδρογόνο στην εμβληματική επένδυση νέας μονάδας στη Δυτική Μακεδονία, θα παράγεται από ηλεκτρόλυση νερού με τη χρήση ηλεκτρισμού που θα προέρχεται από ΑΠΕ.
12. Η συνεργασία που φαίνεται να υπάρχει με την RWE στα φωτοβολταϊκά να επεκταθεί και στη μετατροπή λιγνιτικών μονάδων σε μονάδες αποθήκευσης καθαρής ηλεκτρικής ενέργειας καθώς και να διερευνηθεί η συνεργασία με άλλες εταιρίες που εργάζονται με τεχνολογίες θερμικής αποθήκευσης ενέργειας προερχόμενης από ΑΠΕ.
13. Να υπάρξει σημαντική αύξηση του απόλυτου ποσού που προορίζεται για την εξοικονόμηση ενέργειας στις λιγνιτικές περιοχές, πράγμα που εύκολα θα μπορούσε να καταχωρηθεί ως ένας «εμβληματικός» στόχος κατά την προγραμματική περίοδο 2021-27.
14. Να διοχετευτούν πόροι για την αξιοποίηση της βιομηχανικής κληρονομιάς των λιγνιτικών περιφερειών της Ελλάδας με στόχο την ενίσχυση του τουρισμού.

Για την ενίσχυση της οικονομικής στήριξης και της συμμετοχής των τοπικών κοινωνιών στην υλοποίηση του ΣΔΑΜ προτείνονται τα ακόλουθα:

15. Να ζητηθεί από τις μεγάλες ενεργειακές εταιρίες που θα επενδύσουν στην περιοχή σε καθарές τεχνολογίες να μετοχοποιήσουν ένα τμήμα της αρχικής επένδυσης και να το διαθέσουν προς αγορά από ενεργειακές κοινότητες που θα δημιουργήσουν οι τοπικές κοινωνίες, απολαμβάνοντας έτσι τα αναλογικά με την επένδυσή τους οικονομικά οφέλη.
16. Να δεσμευτούν διακριτοί πόροι για την ενίσχυση των ενεργειακών κοινοτήτων μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα που στοχεύουν στην ανάπτυξη των ΑΠΕ, την εγκατάσταση βιώσιμων τεχνολογιών θέρμανσης και ψύξης (πχ αντλίες θερμότητας) και έργων εξοικονόμησης ενέργειας για την κάλυψη των τοπικών αναγκών.